

OD MUZEJA DO ČUVAONICE – MUZEJ IVANIĆ-GRADA

VIDA PUST ŠKRGULJA

Muzej Ivanić-Grada

ravnatelj@muzejivanicgrada.hr

Izlagati na stručnom skupu muzeologa, organiziranom kao *hommage* dr. sc. Ivi Maroeviću, velikomu hrvatskom muzeologu međunarodnog ugleda te, možda još većem, čovjeku jasnog uma, iznimnog znanja, nesebične dobrote i skromnosti, ali i nepokolebljivih načela, već samo za sebe predstavlja i osobitu čast i odgovornost. Erudicija i humanost kojima je zračio dr. sc. Ivo Maroević ostaju svima koji smo imali priliku upoznati barem mali dio njegove neponovljive osobnosti trajni podsjetnik na predanost struci, potrebu znanstvene akribije, uvažavanje provjerenih načela, ali i otvorenost izazovima suvremenog svijeta na koje treba odgovarati inovativnim i mudrim rješenjima, u cilju očuvanja starih i stvaranja novih vrijednosti, poštujući uvijek temeljna načela humanosti na kojima se vjekovima gradi svjetliji dio civilizacije čovječanstva.

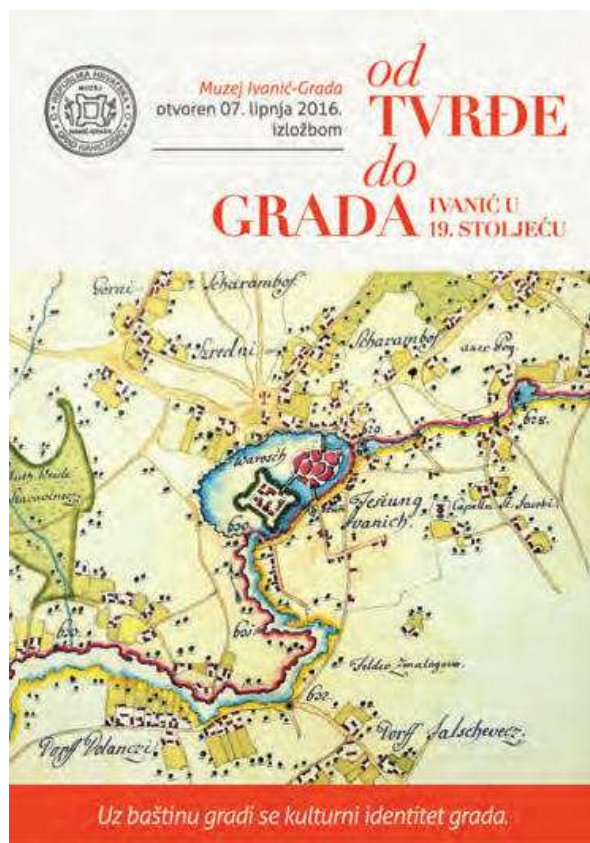
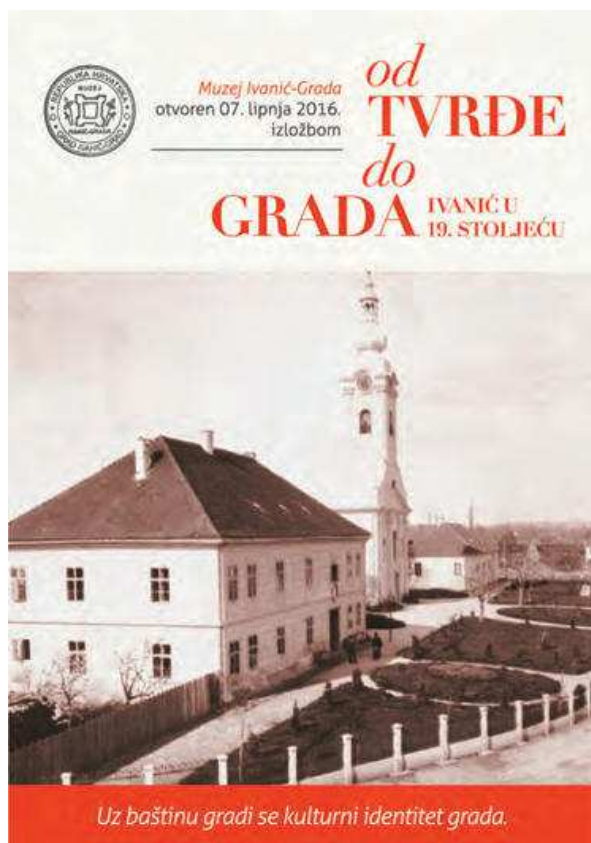
Slojevita baština Ivanić-Grada, koja se stvarala tijekom stoljeća zanimljive povijesti ovoga gradića na jugoistočnom dijelu teritorija današnje Zagrebačke županije, nedvojbeno je izazov za muzeologa. Izostanak sustavnih arheoloških istraživanja u povijesnoj jezgri i na širem području grada, nedovoljno definirana najstarija povijest koju dijele današnja naselja Ivanić-Grad i susjedni Kloštar-Iva-

Slika 1. Muzej Ivanić-Grada u gradskom parku, 2017.

nić, nastala na nekadašnjim posjedima Zagrebačke biskupije osnovane krajem 11. stoljeća, zatim povijest novog vijeka obilježena izgradnjom i nestankom nekada pokorene utvrde Ivanić s moćnom vojnom posadom iz vremena ratova za predziđe kršćanstva, razdoblje procvata trgovišta i obrtničkog središta koje se razvijalo uz utvrdu, niz znamenitih ljudi, rođenih ili djelujućih u Ivanić-Gradu tijekom nekoliko stoljeća, bogata industrijska, prirodna i etnografska baština kraja te njegova novija povijest – sve se to prostiralo poput nekoga čudesnog labirinta pred očima istraživača i čekalo početak sustavnog rada na proučavanju, očuvanju te suvremenom predstavljanju i prenošenju baštine. No, unatoč bogatim preduvjetima kraja, iz kojih se oblikovala potreba za osnivanjem lokalne baštinske ustanove, do ostvarenja početnih ideja trebalo je proći dug put.

Premda je Gradsko vijeće Ivanić-Grada već 2000. godine načelno usvojilo

Slika 2. Dvije razglednice iz serije prvih suvenira Muzeja Ivanić-Grada: a) reprezentativno središte Ivanić-Grada – stanje krajem 19. st.; b) kartografski prikaz utvrde i civilnog naselja Ivanića na otočićima usred umjetnog jezera – stanje početkom 19. st.

prijedlog za pokretanje postupka stvaranja osnovnih uvjeta za osnivanje muzeja,¹ a osnovni koncept strukture budućeg muzeja bio je predstavljen kao jedan od perspektivnih projekata na skupu *The Best in Heritage* (sekcija *Heritologija*) u Dubrovniku u rujnu 2003. godine,² sam Muzej Ivanić-Grada osnovan je tek krajem 2014. godine da bi, nakon ispunjenja svih formalnih zakonskih uvjeta u 2015., otvorio svoja vrata za početak javnog djelovanja u travnju 2016. godine.

Muzej djeluje u jednom krilu stare gradske osnovne škole koja čini dio reprezentativnoga arhitektonskog sklopa u nizu: gradska vijećnica, župna crkva, osnovna škola. Kompleks je izgrađen u 19. stoljeću u središnjem dijelu gradskog perivoja, nastalog na mjestu nekadašnje utvrde

Ivanić, važnog uporišta u nizu fortifikacija na liniji graničarske obrane u doba osmanlijskih osvajanja.

Zemljana utvrda, okružena vodom iz rijeke Lonje kao svojevrstan tip renesansnog *Wasserburga*, porušena je nakon ukidanja Vojne krajine tijekom 19. stoljeća, ponajviše zbog opasnosti od malarije koju su s površine močvarnog jezera prenosili komarci. Jezerce je isušeno, a utvrda se pomalo rušila u vrijeme kada je uspješno trgovište i obrtničko središte „Ivanić-Tvrđa“, najstarija povijesna jezgra današnjeg Ivanić-Grada, odlukom Franje Josipa I. 1871. godine dobila prava grada.

Muzeološka koncepcija Muzeja Ivanić-Grada temelji se na osnivanju triju programski nezavisnih organizacijskih

jedinica čiji rad koordinira operativno i razvojno središte Muzeja, danas smješteno u dijelu prostora stare škole u parku. To su:

- **Gradski muzej** Ivanić-Grad
- **Muzej naftnog rudarstva i energije *Petica*** u Graberju Ivanićkom
- tzv. **Muzej izvan muzeja** koji koordinira djelovanje Muzeja u različitim izmještenim baštinskim objektima na širem području grada, neovisno o tome jesu li ti objekti u vlasništvu Muzeja ili ne.

Upravo u sklopu djelovanja *Muzeja izvan muzeja* nastojimo pronaći rješenje problema još uvijek nepostojeće muzejske čuvaonice.

Današnje operativno i razvojno središte našeg Muzeja djeluje u iznimno skućenom prostoru dijela spomenute stare škole koja bi jednog dana mogla postati središnji objekt Gradskog muzeja Ivanić-Grada, no aktualno stanje ne omogućuje ostvarenje prijedloga iz muzeološke koncepcije³.

Prema tom prijedlogu prizemlje zgrade u perspektivi bi se preuredilo u radno-izložbeni prostor Muzeja s manjom priručnom čuvaonicom, potkrovlje opremilo za studijsko-obrazovne namjene, a za prostor suterena, koji se prostire ispod dijela građevine, predloženo je preuređenje u atraktivno muzejsko informacijsko središte s virtualnim doživljajem života u tvrđavi koje više nema.

Situacija u kojoj se našao Muzej na početku svojega javnog djelovanja pomalo je neobična, a nastavlja se i u vrijeme stručnog skupa o čuvaonicama.

Prostorni kapaciteti muzejskog središta svedeni su na oko 80 m² izložbenog prostora (dvije veće prostorije i hodnik, s mogućnošću kružnog obilaska), mali

Slika 3. Zaštićena kuća Kundek u povijesnoj jezgri grada, 2006.

uredski prostor (oko 6 m²) u kojemu je smještena uprava Muzeja te radno-administrativni i preparatorski prostor s ormarima za pohranu građe (veličina prostora oko 16 m²) koji ne zadovoljava ni najosnovnije uvjete za muzejsku čuvaonicu.

Danas, kada je prošla godina i pol od otvaranja Muzeja javnosti, u većem dijelu prizemlja zgrade još uvijek djeluje lokalna radijska postaja (Obiteljski radio Ivanić), neiskorišteni prostori potkrovlja i suterena ostaju netaknuti, a prodiranje vlage iz temelja te brojne pukotine u zidovima (zbog slijeganja terena) vape za potpunom sanacijom i konačnim uređenjem građevine za predložene namjene. Drugi objekt koji se u koncepciji predlaže za obnovu i preuređenje za potrebe Muzeja nalazi se u povijesnoj jezgri grada, na udaljenosti oko 150 metara od

Slika 4. Tradicijski čardak i etnozbirka nejasne budućnosti, 2017.

trenutačnoga muzejskog središta. Riječ je o kući Kundek, zaštićenoj, povijesno i ambijentalno vrijednoj građevini koja pomalo propada već gotovo trideset godina.

Zbog bolje pristupačnosti vozilima, većih gabarita i većeg broja prostorija bila bi izrazito primjerena za više muzejskih i turističko-gospodarskih sadržaja, uključujući uređenje muzejske čuvaonice, no planovi Grada kao osnivača Muzeja krenuli su u drugom smjeru.

Objekt u vlasništvu tvrtke INA d.d., namijenjen za preuređenje u Muzej naftnog rudarstva (Petica, Graberje Ivaničko), zbog brojnih otvorenih pitanja još se ne može upotrijebiti kao muzejska čuvaonica. Status „tradicijskog čardaka“, u krugu Specijalnog lječilišta *Naftalan*, 2012. go-

dine premještenog i za etnozbirku⁴ preuređenog primjerka lokalne drvene arhitekture ruralno-urbanih obilježja, nažalost, još uvijek čeka konačno rješenje koje bi pomirilo stajališta i očekivanja vlasnika i potencijalnih korisnika.

Budući da nema kratkoročnih izgleda za otvaranje i uređenje primjerene muzejske čuvaonice, Muzej Ivanić-Grada se u prve dvije godine nakon osnivanja programski preusmjerio s planiranog prikupljanja građe za fundus i reprezentativni stalni postav na organizaciju tematski raznovrsnih i vremenski ograničenih izložbi te drugih programskih sadržaja. Izborom tema i vanjskih suradnika, uz čiju pomoć se pripremaju izložbe, Muzej želi upozoriti na širinu područja koje pokriva kao lokalni muzej općeg tipa te animirati što

veći dio domaće javnosti, a poseban naglasak stavlja na dobru komunikaciju s djecom i mladima te s lokalnim odgojno-obrazovnim ustanovama svih razina i profila. No, i bez posebnih akcija pomalo se prikuplja građa za postupno oblikovanje minimalističkoga „stalnog postava“ s nekolicinom reprezentativnih eksponata iz povijesti grada. Prikupljanje građe za muzejski fondus gotovo je obustavljeno jer Muzej ne može jamčiti primjerene uvjete za sigurnu pohranu novih akvizicija.

S obzirom na razvoj situacije, Muzej pribjegava novim rješenjima, ponajviše povezanim s djelovanjem *Muzeja izvan muzeja* kao treće organizacijske jedinice Muzeja Ivanić-Grada.

Ciljevi *Muzeja izvan muzeja* usmjereni su na što bolju suradnju s vlasnicima ili aktualnim čuvarima materijalne i nematerijalne baštine na teritoriju lokalne samouprave, s udrugama i pojedincima, obiteljima i poslovnim subjektima na širem području grada koji žele s Muzejom sudjelovati na uspostavi kvalitetne skrbi za baštinu, bez obzira na to je li ona pohranjena u muzejskom prostoru ili ne.

U tom smislu Muzej djeluje obrazovno i savjetodavno na terenu, pomažući vlasnicima vrijedne nepokretne ili pokretne baštine te potencijalne muzejske građe u cilju što kvalitetnijeg čuvanja, zaštite, obnove, evidentiranja i dokumentiranja povjerene im baštine, a potiče i oblikovanje obiteljskih zbirki te njihovu profesionalnu registraciju. Sa zainteresiranim vlasnicima Muzej sklapa ugovore o posudbama i donacijama te pokušava pomoći u pronalaženju obostrano prihvatljivih i, u konkretnom slučaju, najpovoljnijih uvjeta za stručno čuvanje te povremeno javno predstavljanje baštine.

Slika 5. Iz obiteljske zbirke Grgac – s izložbe u Muzeju Ivanić-Grada, 2016.

Muzej izvan muzeja stoga teži izobrazbi ljudi iz mjesnog okružja te širenju svijesti o važnosti baštine za oblikovanje kulturnog identiteta i u najmanjim jezgrama društvene zajednice – u obiteljima, urbanim ili ruralnim prostornim cjelinama, školama i vrtićima, udrugama, ustanovama, tvrtkama i dr., ali uz pomoć i nadzor struke.

U sklopu *Muzeja izvan muzeja* svakako je i skrb za očuvanje i revitalizaciju arhitektonske baštine na cjelokupnom teritoriju Ivanić-Grada i upravo tu nalazimo jednu od mogućnosti za, barem privremeno, kvalitetno rješenje problema muzejske čuvaonice.

Uz lijevu obalu rijeke Save, na južnoj granici teritorija pod upravom Grada Ivanić-Grada, nalazi se selo Dubrovčak Lijevi, još i danas skelom povezano s po-

dručjem sela Martinska Ves koje gravitira Sisku. U selu se i danas njeguju brojni tradicijski običaji, a mnoge obitelji čuvaju i bogatu etnografsku baštinu među kojom se posebno ističu prelijepe posavske nošnje. Negdje do sredine prošlog stoljeća, dok je rijeka Sava još predstavljala prometni koridor, posebno za prijevoz tereta manjim riječnim brodovima, život u Dubrovčaku bio je puno dinamičniji nego danas, a o značenju sela i brojnosti stanovništva govore i župna crkva sv. Nikole (iz 18. stoljeća) s pripadnim, djelomično još očuvanim gospodarskim objektima župnog dvora, jasne arhitektonske i ambijentalne odrednice mnogih tradicijskih kuća i okućnica. Posebno mjesto u danas urbanistički vrlo neujednačenome nekadašnjem kulturnom središtu sela zauzima impozantna i relativno dobro očuvana zgrada stare osnovne škole s vrlo zanimljivom poviješću koju u velikoj mjeri čuva Državni arhiv u Sisku. Zgrada je pod preventivnom zaštitom, a svoje prostorije za rad u njoj su našli članovi KUD-a Dubrovčak Lijevi i Topolje i DVD-a Dubrovčak. Muzej Ivanić-Grada u njezinoj stručnoj obnovi i adaptaciji za nove namjene u sklopu obnove i revitalizacije središnjeg dijela sela vidi i mogućnost barem privremenog rješenja problema vlastitih prostornih kapaciteta. Prema ideji Muzeja dio prostora stare škole u Dubrovčaku (dio kata) može se, bez prevelikih ulaganja i preinaka osnovne konstrukcije, preurediti za potrebe muzejske čuvaonice koju Muzej Ivanić-Grada još uvijek nema, a koja je nužno potrebna za pohranjivanje, dokumentiranje i stručno čuvanje muzejske građe sa šireg područja Ivanić-Grada. Osim toga, u dijelu prostora stare škole može se urediti zavičajna, kulturno-po-

Slika 6. Dio etnografske baštine Dubrovčaka na izložbi u Muzeju Ivanić-Grada, 2016.

vijesna zbirka Dubrovčaka Lijevog, naravno, uz stručnu pomoć i koordinaciju Konzervatorskog odjela, Muzeja Ivanić-Grada i Državnog arhiva u Sisku.

Jasno je da ovo nisu ni približno sve mogućnosti. Opseg zavičajne zbirke u staroj školi može se proširiti i na druge lokacije i sadržaje, među kojima Muzej predlaže:

- osnivanje etnografske zbirke o životu, radu i tradicijskim običajima stanovnika Dubrovčaka i Topolja u dijelu napuštenih gospodarskih objekata (staja, žitnica) nedaleko od stare škole (nekoć u vlasništvu župnog dvora)
- uređenje zbirke stare liturgijske opreme i ruha iz župne crkve sv. Nikole te dokumentacije o crkvi i Župi sv. Nikole u sklopu župnog dvora ili stare škole

Slika 7. Dio etnografske baštine Dubrovčaka na izložbi u Muzeju Ivanić-Grada, 2016.

- uređenje staroga, dobro očuvanog mlina (u privatnom vlasništvu) kao tehničko-industrijske baštine sela
- mlin se može staviti u funkciju kao turistička atrakcija (mogućnost razgledavanja te mljevenja i prodaje žita odnosno brašna u posebno oblikovanim vrećicama itd.)
- mogućnost uređenja obiteljskih zbirki uz elemente organiziranoga seoskog turizma
- mogućnost uređenja tradicijskoga ugostiteljskog objekta u nekoj od starih tradicijskih građevina u selu
- mogućnost povezivanja skele (kao prometne komunikacije) i turističkih putova Zagrebačke županije i Ivanić-Grada, s naglaskom na razvoju cikloturizma (biciklističke staze, turistički centar i centar za bicikliste s nužnim servisom i malom ugostiteljskom ponudom itd.), u cjelovitom projektu novoga prostornog uređenja središta sela
- mogućnost za uključenje KUD-ova i lokalnih OPG-ova u nove oblike su-

radnje s turističkim zajednicama Ivanić-Grada i Zagrebačke županije te bolju ukupnu promidžbu kraja.

Stručna pomoć Muzeja i drugih stručnih ustanova i službi u očuvanju, obnovi i revitalizaciji baštine ugrađuje se u planski razvoj Dubrovčaka i njegovu pretvorbu u atraktivno naselje s otvaranjem novih mogućnosti za razvoj turizma i promicanje vlastite kulturne baštine.

I ako se vratimo muzejskoj čuvaonici kao glavnoj temi skupa u čast dr. sc. Ive Maroevića, jasno je da bi i izmještena čuvaonica Muzeja Ivanić-Grada, smještena u prostor obnovljene stare škole u Dubrovčaku, morala biti opremljena u skladu sa suvremenim zahtjevima struke i postignućima razvoja informacijskih tehnologija.

No, u kontekstu ovih ideja čini se možda još vrednijim koncept baštine koja živi i dalje ondje gdje se stvarala, uz uređenje zbirki i objekata *in situ*, te stručnu pomoć Muzeja i drugih stručnih ustanova i pojedinaca, na tragovima mnogih dobrih ideja ekomuzeologije.

Jasno je da takav proces zahtijeva stalnu suradnju i izobrazbu vlasnika, odnosno čuvara te baštine, ali i praćenje razvoja tog „muzeja izvan muzeja“ gdje god je to moguće. Naravno, sve to uz redovan razvoj osnovnih djelatnosti Muzeja u dobroj tradiciji postupnog oblikovanja vlastitog fundusa i predstavljanja muzejskih sadržaja na način koji je pristupačan i široj javnosti, ali uvijek stručno argumentiran i otvoren za nove znanstvene spoznaje te suvremene metode prezentacije i komunikacije. Upravo je to način za koji se u struci često zauzimao i veliki učitelj hrvatske muzeologije, prof. dr. sc. Ivo Maroević.

BILJEŠKE

- ¹ Zaključak Gradskog poglavarstva Grada Ivanić-Grada od 14. rujna 2000. godine.
- ² Vida Pust Škrkulja, „U traženju fragmenata budućeg muzeja“, u: *Zbornik Moslavine VII/VIII*, ur. Slavica Moslavac (Kutina: Muzej Moslavine Kutina, 2005), 158–174.
- ³ Vladimira Pavić i Vida Pust Škrkulja, *Prijedlog muzeološke koncepcije i organizacije muzejske djelatnosti za Muzej Ivanić-Grada* (elaborat, 2015). Naručitelj elaborata: Grad Ivanić-Grad.
- ⁴ Tradicijsku građevinu, donaciju obitelji Ištuk, Grad je preselio s periferije grada na lokaciju u sklopu Specijalnog lječilišta *Naftalan* i adaptirao za novu namjenu. Na prijedlog Udruge građana *Prijatelji baštine – Amici hereditatis*, Ivanić-Grad, a u suradnji s lokalnim KUD-ovima i uz potporu Grada i Zagrebačke županije, u čardaku je 2012. godine uređen etnografski postav, djelomično u vlasništvu Muzeja Ivanić-Grada. Nažalost, građevinsko uređenje objekta nije izvršeno po svim pravilima struke, a status čardaka i upravljanja etnozбирком još čeka konačno rješenje.

LITERATURA

- Pavić, Vladimira i Vida Pust Škrkulja. *Prijedlog muzeološke koncepcije i organizacije muzejske djelatnosti za Muzej Ivanić-Grada*. Elaborat, Grad Ivanić-Grad, 2015.
- Pust Škrkulja, Vida. „U traženju fragmenata budućeg muzeja“. U: *Zbornik Moslavine VII/VIII*, ur. Slavica Moslavac, 158–174. Kutina: Muzej Moslavine Kutina, 2005.

FROM THE MUSEUM TO THE STORAGE – IVANIĆ-GRAD MUSEUM

The Ivanić-Grad Museum was established at the end of 2014, and its public activities started in April 2016. Due to the lack of usable space, the Museum still works without an appropriate storage, which makes its development difficult, particularly in the area of collecting the materials for the museum holdings. Since in the two years of operation the Museum has not been given an adequate space for arranging the storage in the close area of the city, the Museum is committed to creating a displaced storage in the protected building of the old primary school in the village Dubrovčak Lijevi. The planned intervention enters the scope of the Museum outside the Museum as a program unit of the Ivanić-Grad Museum, and the very project of arranging the museum storage plans the inclusion of the museum contents in the project of renewal and reallocation of the building of the old primary school as part of the reconstruction of the historical centre of Dubrovčak Lijevi, on the south border of the Ivanić-Grad local self-government area.